

**Тема семінарського заняття
«Теорія та розвиток конституціоналізму в Україні»**

Навчальні питання

1. Поняття конституціоналізму та його основні етапи в Україні
2. Публічна влада у системі сучасного українського конституціоналізму
3. Принципи сучасного українського конституціоналізму
4. Практичні завдання
5. Література

Починаючи вивчення даної теми, слід мати на увазі, що у світовій історії важко знайти навіть серед найбільш тоталітарних держав таку, яка б не здійснювала заходи для надання своєму режиму видимості законності. Також частиною правової історії людства стали і заходи молодих держав, які з усіх сил і в найкоротші строки бажали ідентифікувати себе демократичними і правовими.

Однак все розставляє на свої місця теорія конституціоналізму. Так, якщо практично кожна з двохсот існуючих на політичній карті світу держав має свою конституцію, то це ще не показник того, що в таких державах існує і конституціоналізм.

Тому цілком справедливо А.Р. Крусян у дисертації «Український конституціоналізм: етапи становлення і розвитку» зазначає: «Поняття конституціоналізму — політико-правова категорія, яка опосередковує місце і роль Конституції у правовій системі, суспільстві і державі, що знаходять вияв у її верховенстві та характері впливу на суспільні відносини».

На думку даного дослідника, перший період – зародження вітчизняного конституціоналізму за часів Речі Посполитої та України-Гетьманщини (друга половина XVI – XVIII ст.).

Другий період – формування конституційних ідей за часів Російської та Австрійської імперій (кінець XVIII – початок XX ст.).

Третій період – розвиток українського конституціоналізму за доби національно-визвольних змагань 1917-1921 рр.

Четвертий період – радянське конституційне будівництво 1919-1991 рр.

П'ятий період – вітчизняний конституціоналізм після проголошення незалежності України у 1991 р. і до нашого часу.

При розгляді другого питання варто зазначити, що влада – це суспільні відносини підпорядкування і управління. Існує багато різновидів влади (економічна, психологічна, політична тощо). Одним з різновидів суспільно-політичної влади є публічна влада.

Ні в Конституції України, ні в інших нормативно-правових актах чинного українського законодавства немає нормативно визначеного поняття «публічна влада».

«Юридична енциклопедія» визначає публічну владу як різновид суспільно-політичної влади, народовладдя, а ключовими її видами є: влада народу як безпосереднє народовладдя, безпосередня демократія (вибори, референдуми тощо); законодавча, виконавча, судова влада; місцеве самоврядування – місцева публічна влада, що здійснюється, зокрема, територіальними громадами, представницькими органами місцевого самоврядування (радами), виконавчими органами рад, сільськими, селищними і міськими головами тощо.

Ключовими ознаками публічної влади є:

- а) суверенітет;
- б) її здійснення реалізується через державний апарат;
- в) має право видавати закони і підзаконні акти, які є обов'язковими до виконання;
- г) механізм державного примусу.

При вивченні третього питання теми рекомендується звернути увагу на те, що у 2010р. українська дослідниця А.Р.Крусян у дисертаційному дослідженні «Сучасний український конституціоналізм: теорія і практика» запропонувала розуміти під принципами конституціоналізму основоположні ідеї, стійкі керівні витоки, які адекватно відображають юридико-соціальні цінності, сприйняті суспільством на даному етапі його розвитку, відображають сутність сучасного вітчизняного конституціоналізму, служать для створення внутрішньо узгодженої системи конституціоналізму та практичного функціонування з метою обмеження (самообмеження) публічної влади на користь громадянського суспільства, прав та інтересів особи для досягнення конституційно-правової свободи людини.

І.Є. Словська у дисертації «Український конституціоналізм: етапи становлення і розвитку» зазначає: «Загальними принципами українського конституціоналізму є принципи: верховенства

Конституції у правовій системі; верховенства права у суспільстві і державі; поділу влад; обмеженості державної влади; суверенітету Українського народу; взаємної відповідальності держави і особи; реальності прав і свобод, їх охорони, непорушності, гарантованості; відкритого громадянського суспільства; наступності конституційних ідей».

На нашу думку, головним принципом українського конституціоналізму є принцип людських прав, який пронизує всі складові елементи конституціоналізму, адже сама система конституціоналізму створена для забезпечення людських прав.

Дайте визначення наступних понять:

конституційний процес, етапи історичного розвитку Конституції України, акти конституційного характеру, звичаєве право, віче, «Руська Правда», гетьманські статті – конституція, Зборівська угода, Білоцерківський договір, Переяславські (Березневі) статті, Гадяцький трактат, Конституція П. Орлика, Універсали Центральної Ради, Декларація про державний суверенітет України, Декларація Української Директорії, Конституція Української Народної Республіки, українські радянські конституції, декларація, державний суверенітет, незалежність, державна влада, територіальне верховенство, економічна самостійність, національна ідеологія, національний суверенітет, конституційна реформа, політична реформа, конституційна модернізація, політична (конституційна) криза, Революція Гідності, конституціоналізм, принципи конституціоналізму, система конституціоналізму.

Скласти схеми:

- Етапи розвитку вітчизняного конституціоналізму.
- Конституція України 1978 року: порівняльно-правовий аналіз із Конституцією України 1996 року.
- Принципи українського конституціоналізму.

Практичне завдання

Після проголошення в 1991 р. Україною державної незалежності постало питання про державні символи. В 1991-92 рр. було прийнято постанову Президії Верховної Ради України «Про Прапор України», «Про державний Герб України».

Дайте відповідь на запитання: 1. Чи мають право вказані органи приймати подібні акти? 2. Що необхідно відносити до державних символів?

Чи можна віднести до державних символів столицю держави? Чим є в державно-правовому розумінні «столиця»?

Література

1. Козаченко А. І. Історія розвитку конституціоналізму в Україні: Навч. посібник. Полтава: «Астрія», 2020. 217 с.

2. Попович Т. П. Сегментація публічної влади (досвід Польщі, Чехії та Словаччини). Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: "Право". 2018. Випуск 52. Том 1. С. 99-103.